

*О. М. СЕРГІЄНКО, канд. екон. наук, доц.
(Інститут міжнародної економіки і фінансів МАУП, м. Київ)*

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 9, с. 33–35

Розробка ефективних шляхів, форм і методів фінансового регулювання економіки України має надзвичайно важливе значення для стабілізації загальноекономічної ситуації в Україні та створення умов для сталого економічного зростання. Загальновідомо, що недооцінка фінансових можливостей держави призводить насамперед до порушення балансу між доходами і видатками бюджету, звуження джерел внутрішнього інвестування, зменшення можливостей для підтримання внутрішнього споживання тощо.

Найважливішим індикатором фінансового стану держави та дієвим інструментом управління економікою є показники виконання бюджету. Сьогодні вже зрозуміло, що питання бюджету — це питання забезпечення суспільного добробуту, соціально-економічного розвитку країни, стабільності грошової одиниці, економічної безпеки держави. Але, на жаль, бюджетна сфера на сучасному етапі перебуває у занедбаному стані. Небезпечним є те, що неплатежі до бюджету все ще носять масовий характер. Бюджет із року в рік не виконується, і не лише тому, що неправильно сплановані його показники, а насамперед через недотримання платіжної дисципліни та недостатній контроль за використанням усіх видів фінансових ресурсів.

Головним завданням бюджетного процесу на сучасному етапі є необхідність балансування між необхідністю забезпечення певного обсягу поточних видатків і зменшенням негативного впливу на економіку, що відбувається через вилучення частки валового внутрішнього продукту (ВВП). У зв'язку з цим реформування цих процесів повинно здійснюватися за двома напрямками. З одного боку, необхідно підвищувати ефективність видатків бюджету, а з іншого — зменшувати наван-

таження на платників податків з одночасним наповненням бюджету на належному рівні.

Одним з головних завдань уряду, що спрямовуються на підвищення ефективності та прозорості витрачання бюджетних коштів, є дієве впровадження Бюджетного кодексу, ухваленого Верховною Радою України. У ньому містяться значні зміни існуючого бюджетного процесу в Україні. При впровадженні положень Бюджетного кодексу в економічну практику найбільш значного реформування зазнають відносини між бюджетами різних рівнів. У результаті такого процесу адміністративні одиниці нижчих рівнів повинні отримувати гарантовані джерела фінансування на виконання власних і делегованих повноважень. Додатковим кроком у напрямі підвищення темпів і досягнення рівномірності соціально-економічного розвитку регіонів повинне стати чітке визначення механізмів відповідальності за цільове та ефективне використання бюджетних ресурсів за рахунок внесення відповідних змін в окремі законодавчі акти.

Одним із завдань уряду при переході на оновлену систему міжбюджетних відносин є розробка обґрунтованого підходу до розподілу субсидій між окремими бюджетами та чітке розмежування власних і делегованих повноважень для кожного рівня управління. Підхід, за якого взаємовідносини Державного бюджету відбуватимуться безпосередньо з бюджетами міст обласного (республіканського) підпорядкування, районів та обласними бюджетами, дасть змогу значною мірою підвищити їх автономність. Зазначені заходи дадуть органам місцевої влади можливість не тільки забезпечувати належний рівень виконання своїх повноважень, а й заці-

кавити у створюванні економічно привабливих умов для ділової активності та інвестиційної діяльності.

Процес подальшого проведення адміністративної реформи як на державному рівні, так і на рівні окремих регіонів доцільно здійснювати з урахуванням необхідності підвищення відповідальності за нецільове використання бюджетних коштів їхніми розпорядниками, як і вводити індикатори ефективності їхньої діяльності та обґрунтованості необхідного рівня фінансування. На нашу думку, з точки зору ефективності бюджетних видатків, доцільно використовувати програмно-цільовий метод формування бюджету. Такий підхід дозволить визначати конкретні цілі, завдання та критерії оцінки ефективності витрачання бюджетних коштів. Реалізація таких заходів покликана сприяти виробленню підходів для визначення пріоритетів у видатковій політиці на довгостроковий період.

Суттєве значення для структури видатків бюджету має розмір зовнішнього державного боргу, оскільки на його обслуговування та погашення потрібні значні фінансові ресурси.

Податкова політика, яку реалізуватиме уряд протягом наступних років, повинна мати на меті стимулювання стійкого та тривалого економічного зростання з одночасним забезпеченням належного рівня надходжень до бюджету. Досягненню цієї мети має сприяти передбачуване запровадження Податкового кодексу. За його допомогою повинно відбуватися узгодження чинної нормативної бази у сфері оподаткування, а також урегулювання багатьох питань відносин між суб'єктами податкової системи. Однією з новацій цього документа має стати поступова лібералізація податкової системи шляхом поетапного зниження ставок за основними податками, а також скорочення їх кількості. Одночасно ці заходи певною мірою ускладнюють наповнення бюджету. На противагу цьому діяльність уряду повинна спрямовуватись на розширення податкової бази, у тому числі за рахунок скасування більшої частини пільг.

Залучення до бюджету додаткових ресурсів повинно здійснюватися і за рахунок забезпечення нейтральності податкової системи шляхом підвищення бюджетної дисципліни. Досягти цього можливо за більш широкого використання механізму майнової відповідальності платників податків, включаючи і процедуру банкрутства. Такі заходи компенсуватимуть обсяги надходжень до бюджету в процесі зниження ставок оподаткування. При цьому необхідно досягти ліквідації

податкової та іншої заборгованості перед бюджетом.

Подальше реформування податкового законодавства має здійснюватись з паралельними змінами у самих податкових органах. Їх діяльність повинна бути спрямована не на пригнічення сумлінних платників податків шляхом запровадження необґрунтованих фінансових санкцій, а на унеможливлення ухилення від оподаткування. Такі заходи мають сприяти здоровій конкуренції між суб'єктами господарювання.

Заходи державної регуляторної політики щодо зменшення обсягу та частки тіньового сектору економіки мають реалізовуватись за двома напрямками. З одного боку, державне втручання доцільно здійснювати шляхом надання сприятливих податкових умов для легальної діяльності, з іншого — повинні вживатись заходи з виявлення та зменшення каналів отримання доходів незаконним шляхом і можливостей для їх використання, особливо у процесі приватизації чи інших форм участі в корпоративному капіталі.

Заходом державного регулювання, спрямованим на легалізацію значної частини доходів, має бути подальше зниження навантаження на фонд оплати праці у вигляді внесків на соціальне страхування та до пенсійних фондів.

Реформування потребує система управління державними підприємствами, а також державною частиною у приватизованих підприємствах. Необхідність перетворень підтверджується відносно низьким рівнем доходів бюджету від такої діяльності. Нагальною є потреба посилення контролю за фінансовою діяльністю таких підприємств.

Політика несистемної зміни пріоритетності того чи іншого податку, що реалізовувалась протягом останніх років, повинна бути змінена на довгострокову стратегію створення системи наповнення бюджету, що не гальмувала б темпів економічного зростання. Доцільно було б на певний час головну фіскальну функцію покласти на непрямі податки з одночасним дієвим контролем їх сплати. Саме механізм непрямих податків дозволяє знизити рівень ухилень від їх сплати. При цьому пільги з таких податків мають надаватись лише з соціальних міркувань для окремих видів товарів, а не за формою господарювання чи територіальною ознакою.

Ключовим завданням уряду на сучасному етапі є сприяння збільшенню та ефективному використанню інвестицій як вагомому чинника економічного зростання. Вирішити це завдання можна шляхом більш масштабного використання амортизаційних відрахувань як джерела інвестиційних

ресурсів, більш активного задіяння бюджетних коштів для інвестування важливих для української економіки напрямів інноваційного розвитку. При цьому необхідно постійно проводити відповідну роботу з визначення найбільш пріоритетних сфер інвестування, виділення державних інвестицій тільки на конкурсній основі, посилення вимог до ефективності їх використання, надання їх переважно на кредитній основі та здійснення контролю за своєчасним введенням у дію відповідних потужностей та об'єктів.

Література

1. *Бюджет розвитку України на 2002 рік* // Додаток 3 до проекту Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2002 рік.
2. *Василик О. Д.* Фінансовий механізм економічного зростання // Поглиблення ринкових умов та стратегія економічного розвитку України до 2010 року: Матер. наук. конф. — К.: УкрІНТЕІ, 2000.
3. *Вахненко Т.* Напрями вдосконалення боргової політики держави // Економіка України. — 2002. — № 5.